

Úmyslné jednání v občanskoprávních vztazích

Občanský zákoník, ani jiný občanskoprávní předpis pojem a podstatu úmyslného jednání nevymezuje, vychází se v právní teorii z právní úpravy zavinění obsažené v trestním zákoně. V případě bezdůvodného obohacení o úmysl přímý jde tehdy, jestliže ten

Občanský zákoník, ani jiný občanskoprávní předpis pojem a podstatu úmyslného jednání nevymezuje, vychází se v právní teorii z právní úpravy zavinění obsažené v trestním zákoně. V případě bezdůvodného obohacení o úmysl přímý jde tehdy, jestliže ten, kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatil, věděl, že svým jednáním získá bezdůvodné obohacení a současně je také získat chtěl. O úmysl nepřímý jde, jestliže ten, kdo se na úkor jiného obohatil, věděl, že svým jednáním obohacení, které mu nenáleží, může získat, a s tímto následkem byl pro případ, že nastane, srozuměn. V obou případech je rozhodujícím znakem úmyslu předchozí vědomost subjektu, který se neoprávněně obohatil, o tom, že svým jednáním získává (úmysl přímý) nebo získat může (úmysl nepřímý) hodnoty vyjádřitelné v penězích, které mu nenáleží.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 134/2002, ze dne 23.1.2003)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce JUDr. R. D., proti žalovanému P. V., s. p., zastoupenému, advokátem, o zaplacení částky 30 000 Kč, vedené u Okresního soudu v Českém Krumlově pod sp. zn. 5 C 310/2000, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 16. listopadu 2001 č. j. 7 Co 2136/2001-148, tak, že dovolání v rozsahu, ve kterém směřovalo proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 16. listopadu 2001 č. j. 7 Co 2136/2001-148, pokud jím byl změněn rozsudek Okresního soudu v Českém Krumlově ze dne 9. srpna 2001 č. j. 5 C 310/2000-126 ve výroku o nákladech řízení a pokud jím bylo rozhodnuto o náhradě nákladů odvolacího řízení, odmítl a ve zbývajícím rozsahu dovolání zamítl.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Českém Krumlově rozsudkem ze dne 9. srpna 2001 č. j. 5 C 310/2000-126 zamítl žalobu, aby byl žalovaný povinen zaplatit žalobci částku 30 000 Kč, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Soud prvního stupně zjistil, že žalobce uzavřel dne 4. 12. 1996 s právní předchůdkyní žalovaného smlouvu o nájmu pozemku parc. č. 1136/4 v katastrálním území R., na jejímž základě jí zaplatil nájemné na rok 1997 ve výši 30 000 Kč. Tuto smlouvu posoudil soud prvního stupně jako neplatnou, neboť v době jejího uzavření nebyla pronajímatelka vlastníci pronajímané nemovitosti. Notářský zápis Nz 551/1993 z 21. 12. 1993, který je zakladatelskou listinou a rozhodnutím o založení akciové společnosti P. V., a.s., tj. právní předchůdkyně žalovaného, výslovně předpokládá, že vlastnické právo k nemovitostem nabývá tato společnost až vkladem do katastru nemovitostí na základě písemného prohlášení zakladatele s úředně ověřeným podpisem. Na tomto závěru nic nemění ani skutečnost, že katastrální úřad provedl k návrhu právní předchůdkyně žalovaného záznam v katastru nemovitostí, kterým ji zapsal jako vlastníci předmětného pozemku. Soud prvního stupně proto dospěl k závěru, že na straně právní předchůdkyně žalovaného došlo ve smyslu § 451 občanského zákoníku (dále jen „ObčZ“) k bezdůvodnému obohacení na úkor žalobce. K námitce

promlčení vznesené žalovaným posoudil soud prvního stupně nárok žalobce jako promlčený v tříleté objektivní promlčecí době stanovené podle § 107 odst. 2 ObčZ, která začala běžet dnem zaplacení žalované částky, tj. 14. únorem 1997. Promlčecí lhůta uplynula dnem 14. února 2000, takže námitka promlčení je důvodná, když žaloba byla podána až 21. dubna 2000.

K odvolání žalobce Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 16. listopadu 2001 č. j. 7 Co 2136/2001-148 rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku ve věci samé potvrdil, změnil výrok o náhradě nákladů řízení a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud vzal ve shodě se soudem prvního stupně za prokázané, že žalobce poskytl právní předchůdkyni žalovaného nájemné ve výši 30 000 Kč na základě neplatné nájemní smlouvy, takže došlo na její straně k bezdůvodnému obohacení. Jako zcela správné shledal odvolací soud taktéž právní hodnocení námitky promlčení práva na jeho vydání podle § 107 odst. 2 ObčZ stanovící tříletou objektivní promlčecí dobu, když z okolností případu nelze dovodit úmysl právní předchůdkyně žalovaného obohatit se na úkor žalobce. Podle názoru odvolacího soudu započal běh této tříleté promlčecí doby dnem, kdy žalovaný bezdůvodně obohacení fakticky získal, tj. dnem, kdy částka 30 000 Kč došla na jeho účet. Podle zjištění soudu prvního stupně k tomu došlo 17. února 1997. Objektivní promlčecí doba tak uplynula dnem 17. února 2000, takže k datu podání žaloby v dubnu 2000 byl nárok promlčen.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost spatřuje v podmínkách stanovených v § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), podle kterého lze podat dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní právní význam. Žalobce výslovně napadá rozsudek odvolacího soudu jak ve výroku, kterým byl potvrzen výrok rozsudku soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby, tak i ve výroku, kterým byl změněn výrok rozsudku soudu prvního stupně o nákladech řízení, a rovněž ve výroku, ve kterém bylo rozhodnuto o náhradě nákladů odvolacího řízení. Nesprávnost právního hodnocení věci shledává dovolatel především v aplikaci tříleté promlčecí doby odvolacím soudem; dovolatel má za to, že se jednalo o úmyslné bezdůvodné obohacení, kdy je stanovena desetiletá objektivní promlčecí doba. Usuzuje tak především proto, že mu nelze přičítat k tíži nesprávnost výpisu z katastru nemovitostí, který právní předchůdkyně žalovaného předložila, a na němž byla zapsána jako vlastnice pronajímaného pozemku. Je přesvědčen, že na něm nelze spravedlivě požadovat, aby přezkoumával správnost výpisu z katastru nemovitostí, který je považován za úřední listinu. Měla to být naopak právní předchůdkyně žalovaného, která měla garantovat správnost výpisu z katastru nemovitostí. Dovolatel poukázal na to, že právní předchůdkyně žalovaného nesplnila svoje povinnosti uložené jí jejími vlastními ustanovujícími listinami za účelem nabytí vlastnického práva k nemovitostem (prohlášení zakladatele a jeho vklad do katastru nemovitostí). Měla přitom své právní oddělení i zvolené právní zástupce, kteří o těchto skutečnostech vědět museli. Dále se tuto skutečnost musela dozvědět z jiných soudních sporů, které vedla v obdobných případech, v nichž bylo zpochybňováno její vlastnické právo. Přiznání nároku na náhradu nákladů řízení žalovanému, který vznesl námitku promlčení až v samém závěru řízení, je podle dovolatele v rozporu s dobrými mravy. Dovolatel navrhl zrušení rozsudku odvolacího soudu a vrácení věci tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaný ve vyjádření k dovolání vyhodnotil dovolání žalobce jako nepřípustné a nedůvodné. Nesouhlasí s jeho názorem, podle něhož bylo vznesení námitky promlčení žalovaným v rozporu s dobrými mravy, nýbrž má za to, že to měl být naopak žalobce jako profesionál z oboru práva, který si měl být vědom všech rizik spojených se soudním sporem. Nad rámec vymezený dovoláním napadl právní názor soudů obou stupňů týkající se vlastnictví předmětného pozemku. Poukázal na rozsudek

Městského soudu v Praze č. j. 33 Ca 61/2000-33 (který vycházel ze stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 6. 2000 č.j. Cpjn 38/98), jenž přiznal právní předchůdkyni žalovaného postavení vlastníka, byť v řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí katastrálního úřadu. Vlastnické právo je právem absolutním a pokud je někdo shledán vlastníkem v oblasti správního soudnictví, je nutno podle názoru žalovaného toto právo posuzovat stejně i v soudním řízení. Žalovaný navrhl, aby dovolání bylo odmítnuto.

Nejvyšší soud České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) zjistil, že dovolání bylo podáno včas oprávněnou osobou, zabýval se proto nejprve otázkou, zda je dovolání přípustné.

Podle § 236 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu je dovolání přípustné za podmínek uvedených v § 237 odst. 1 písm. b) a písm. c) o. s. ř.

Podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil. Zákon zde má na mysli situaci, kdy nezávislé rozhodnutí věci soudem prvního stupně bylo vyloučeno, omezeno nebo usměrněno tím, že byl povinen vycházet ze závazného právního názoru odvolacího soudu do té míry, že tento právní názor odvolacího soudu byl jedině a výhradně určující pro jeho rozhodnutí ve věci. Právní názor odvolacího soudu tedy musí mít na rozhodnutí ve věci takový vliv, že soud prvního stupně nemůže uplatnit své názory při rozhodování věci samé. Uložil-li však odvolací soud ve svém zrušovacím rozhodnutí soudu prvního stupně provést ke zjištění skutkového stavu další dokazování, aniž by zaujal stanovisko k právnímu posouzení věci, nelze hovořit o tom, že by jeho právní názor byl určující pro pozdější rozhodnutí věci soudem prvního stupně. Takový „právní názor“ obsahuje jen pokyny, jak dále postupovat po procesní stránce, a v posouzení věci soud prvního stupně nijak neomezuje. V posuzované věci se jednalo o posléze uvedený případ, když odvolací soud ve svém v pořadí druhém zrušovacím usnesení (č. l. 112) dal soudu prvního stupně pokyny k doplnění dokazování, aniž by vyslovil jakýkoli závazný právní názor na projednávanou věc. Přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. tudíž není dána.

Dovolání je však přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Podle tohoto ustanovení je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce podle § 237 odst. 3 o. s. ř. zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

V daném případě je dovolacímu přezkumu otevřena otázka, zda v posuzované věci činí objektivní promlčecí doba tři roky, nebo deset let, tedy zda jde, či nejde o úmyslné bezdůvodné obohacení.

Soudy obou stupňů posoudily tuto objektivní promlčecí dobu podle § 107 odst. 2 ObčZ jako tříletou, neboť podle jejich závěru z okolností případu nelze dovodit úmysl právní předchůdkyně žalovaného obohatit se na úkor žalobce. Právní předchůdkyně žalovaného podle těchto závěrů maximálně jednala v nedbalosti, když při zajištění vši opatrnosti mohla vědět o tom, že není vlastníkem pronajímané nemovitosti. Podle námítky odvolatele se však jednalo o úmyslné bezdůvodné obohacení, neboť právní předchůdkyně žalovaného o tom, že není vlastnící předmětné nemovitosti, musela vědět, a proto je nutno aplikovat desetiletou promlčecí dobu. Vzhledem k tomu, že právní otázka spočívající ve vymezení podmínek získání úmyslného bezdůvodného obohacení nebyla Nejvyšším soudem dosud vyřešena, shledal Nejvyšší soud dovolání přípustným ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. To se však netýká výroku rozsudku odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, jímž bylo rozhodnuto o nákladech řízení a výroku, jímž bylo rozhodnuto o náhradě nákladů odvolacího řízení.

Výroky, jimiž je rozhodováno o náhradě nákladů řízení, mají totiž povahu usnesení, i když jsou součástí rozsudku. Vzhledem k tomu, že těmito výroky není rozhodováno ve věci samé, musela by přípustnost dovolání proti těmto výrokům rozsudku odvolacího soudu vyplývat z ustanovení § 238 až § 239 o. s. ř. Z žádného tohoto ustanovení však přípustnost dovolání proti těmto výrokům nevyplývá.

Nejvyšší soud proto v tomto rozsahu dovolání podle § 243b odst. 5 a § 218 písm. c) o. s. ř. odmítl.

Nejvyšší soud poté podle § 242 o. s. ř. přezkoumal rozsudek odvolacího soudu v části, ve které je dovolání žalobce přípustné.

Nejvyšší soud byl přitom podle § 242 odst. 3 o. s. ř. vázán uplatněným dovolacím důvodem [§ 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., podle něhož rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci], včetně jeho obsahové vymezení dovolatelem. Dovolací soud tedy nemohl přezkoumávat závěr odvolacího soudu, že právní předchůdkyně žalovaného nebyla vlastnící sporného pozemku.

Nejvyšší soud nejprve zkoumal, zda řízení netrpí vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., či jinými vadami, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Tyto vady se ze spisu nepodávají, přičemž ani dovolatel netvrdí, že by řízení těmito vadami trpělo.

Podle § 107 odst. 1 ObčZ se právo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení promlčí za dva roky ode dne, kdy se oprávněný dozví, že došlo k bezdůvodnému obohacení a kdo se na jeho úkor obohatil. Podle druhého odstavce téhož ustanovení se právo na vydání bezdůvodného obohacení promlčí za tři roky, a jde-li o úmyslné bezdůvodné obohacení, za deset let ode dne, kdy k němu došlo. Vzhledem k tomu, že občanský zákoník, ani jiný občanskoprávní předpis pojem a podstatu úmyslného jednání nevymezuje, vychází se v právní teorii z právní úpravy zavinění obsažené v trestním zákoně. Právní teorie vycházející z § 4 trestního zákona rozlišuje podle přítomnosti rozumového (intelektuálního) a volního (určovacího) prvku mezi úmyslným jednáním a jednáním z nedbalosti. O úmysl přímý jde tehdy, jestliže ten, kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatil, věděl, že svým jednáním získá bezdůvodné obohacení a současně je také získat chtěl. O úmysl nepřímý jde, jestliže ten, kdo se na úkor jiného obohatil, věděl, že svým jednáním obohacení, které mu nenáleží, může získat, a s tímto následkem byl pro případ, že nastane, srozuměn. V obou případech je tedy

rozhodujícím znakem úmyslu předchozí vědomost subjektu, který se neoprávněně obohatil, o tom, že svým jednáním získává (úmysl přímý) nebo získat může (úmysl nepřímý) hodnoty vyjádřitelné v penězích, které mu nenáleží.

Pokud by měla být v posuzovaném případě aplikována desetiletá objektivní promlčecí doba stanovená v § 107 odst. 2 ObčZ pro případ získání úmyslného bezdůvodného obohacení, bylo by proto nutno prokázat existenci vědomosti právní předchůdkyně žalovaného o tom, že při uzavírání předmětné smlouvy o nájmu pozemku a při přijetí platby nájemného od dovolatele skutečně věděla, že není vlastnící nemovitosti, kterou touto smlouvou dává do nájmu dovolateli, a dále, že byla minimálně srozuměna (úmysl nepřímý) s tím, že přijetím částky 30 000 Kč se bezdůvodně obohacuje. Takové skutkové závěry by přitom musely vyplynout z dokazování provedeného v tomto řízení, neboť Nejvyšší soud je vázán skutkovými zjištěními, která učinil na základě provedeného dokazování odvolací soud. Ve smyslu § 241a odst. 4 o. s. ř. Nejvyšší soud není oprávněn provádět další dokazování. V průběhu řízení však nebyla prokázána vědomost právní předchůdkyně žalovaného o tom, že v době uzavírání smlouvy o nájmu pozemku a realizaci sjednané platby nájemného nebyla vlastnící tohoto pozemku, takže dispozicí s nemovitostí, k níž jí nepřísluší vlastnické právo, může získat bezdůvodné obohacení a že s tímto následkem svého jednání byla srozuměna. Pokud žalobce v dovolání tvrdí, že žalovaný věděl z jiných soudních sporů, že jeho vlastnické právo je zpochybňováno, je třeba konstatovat, že ze skutkových zjištění odvolacího soudu i soudu prvního stupně nevyplývá, že by právní předchůdkyně žalovaného o této skutečnosti věděla. Soud prvního stupně, jehož skutkové závěry odvolací soud plně akceptoval jako správné, naopak dospěl k závěru, že právní předchůdkyně žalovaného maximálně jednala v nedbalosti, když při zajištění vši opatrnosti mohla vědět o tom, že není vlastnící nemovitosti; v řízení tedy nebyl prokázán úmysl právní předchůdkyně žalovaného bezdůvodně se obohatit.

V části, v níž je dovolání přípustné, je tedy rozhodnutí odvolacího soudu z hlediska uplatněného dovolacího důvodu správné a Nejvyšší soud proto dovolání žalobce v této části podle § 243b odst. 2 věty před středníkem o. s. ř. zamítl.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušení řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)